

Київський університет імені Бориса Грінченка

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

(назва інституту, факультету, коледжу)

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(назва кафедри, циклової комісії)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

« 14 » 09 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА: ВСТУП ДО КУРСУ.
ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ**

для студентів

спеціальності

035 Філологія

(шифр і назва спеціальності)

освітнього рівня

першого (бакалаврського)

(назва освітнього рівня, ОКР)

освітньої програми

035.01.01 Українська мова та література

(шифр і назва освітньої програми)

спеціалізації

035.01 Українська мова та література

(назва спеціалізації)

Київ – 2021

Розробники:

Караман Станіслав Олександрович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови;

Караман Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, професор кафедри української мови.

Викладач:

Караман Станіслав Олександрович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови.

Караман Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, професор кафедри української мови.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні
кафедри української мови

Протокол від 01. 09. 2021 р. № 2

Завідувач кафедри

(М.О. Вінтонів)

(підпис)

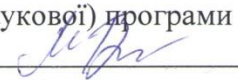
(ініціали, прізвище)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) 035.01.01 Українська мова та література

(назва освітньої програми)

01. 09. 2021 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми (керівник проектної групи)

(Вінтонів М.О.)

(ініціали, прізвище)

Робочу програму перевірено

03. 09. 2021 р.

Заступник директора/декана

(Золотарева О.І.)

(ініціали, прізвище)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ). «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ). «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ). «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ). «__» 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	<i>обов'язкова</i>	
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>українська</i>	
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>26 / 780</i>	
Курс	<i>1-4</i>	-

«Вступ до курсу. Фонетика і фонологія. Орфоепія»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання		
	денна	заочна	
Вид дисципліни	<i>обов'язкова</i>		
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>українська</i>		
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>3 / 90</i>		
Курс	<i>1</i>	-	
Семестр	<i>1</i>	<i>2</i>	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	<i>3</i>		
Обсяг кредитів	<i>3</i>	-	-
Обсяг годин, у тому числі:	<i>90</i>	-	-
Аудиторні	<i>36</i>	-	-
Модульний контроль	<i>6</i>	-	-
Семестровий контроль	<i>30</i>	-	-
Самостійна робота	<i>18</i>	-	-
Форма семестрового контролю	<i>екзамен</i>		-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – засвоєння студентами розділів (фонетика, фонологія, орфоепія) з урахуванням етапів пізнання, вимог до внутрішньої логіки навчання, встановлення асоціативних зв'язків між фонетичними поняттями, явищами, які сприяють міцності знань, проникненню у внутрішню і зовнішню систему мови на рівні здобутків сучасної мовознавчої

думки та з урахуванням досягнень методики навчання мови як провідних дисциплін, що забезпечують фахову підготовку майбутніх філологів.

Завдання навчальної дисципліни:

формування у студентів мовно-професійної компетентності, міцні навички культури усного й писемного мовлення;

ґрунтовне засвоєння студентами фонетичної системи української мови, основних лінгвістичних понять, взаємозв'язків між звуковою і графічною системами, закономірностей та особливостей мовних рівнів;

оволодіння фонетичними, орфоепічними, акцентуаційними нормами сучасної української літературної мови;

засвоєння законів усного і писемного мовлення, норм літературної вимови, природи мовних звуків, знань про акустичні, анатоμο-фізіологічні особливості їх творення, будову мовленнєвого апарату, фонетичні одиниці, засоби мови й мовлення, їх функції, варіанти фонем, закони сполучуваності звуків та їх модифікації, правила складоподілу, наголошування, основи графіки і орфографії.

Під час семінарських, практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні фахівці в галузі філології (українська мова та література), ***набувають таких програмних компетентностей:***

загальні компетентності

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5 Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7 Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8 Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК10 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК11 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК12 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК13 Здатність проведення досліджень на належному рівні.

фахові компетентності

ФК1 Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК2 Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК4 Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

ФК5 Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається, від давнини до ХХІ століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу та української літератури.

ФК6 Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

ФК7 Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту.

ФК8 Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК9 Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною мовами.

ФК10 Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ФК11 Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.

ФК12 Здатність до організації ділової комунікації.

ФК13 Лексико-граматична компетентність передбачає: володіння лексичними, граматичними, орфографічними мовними знаннями і навичками; знання семантики, словотворчої й синтаксичної структури, функції в реченні й тексті, лексичної полісемії, антонімії, особливостей фразеології для структурної організації тексту та вираження комунікативної інтенції.

ФК14 Мовленнєво-фонетична компетенція передбачає: знання про звуки мови і закономірності їх поєднання; про фонетичні процеси (голос, інтонацію, чергування звуків) знання фонетичної транскрипції та фонематичні навички мовлення (рецептивні і репродуктивні); уміння сприймати на слух різножанрові та різнопредметні автентичні тексти.

ФК15 Інтеракційна компетентність передбачає: уміння вести діалог, побудований на реальній або симульованій ситуації та вільно вести розмову з носіями мови; здатність викладати свою думку відповідно до певних типів тексту з дотриманням параметрів комунікативно-стилістичної доцільності та мовної правильності.

ФК17 Інформаційна комунікативно-технічна компетенція: обізнаність щодо сучасних технологій та програмного забезпечення для роботи в мережі Інтернет, з банками перекладацької пам'яті, корпусами, електронними словниками і базами даних.

Організація навчальної діяльності в центрі культури української мови

Реформування системи вищої освіти на сучасному етапі зумовлює концептуальні зміни в напрямках, цілях, завданнях, змісті освіти, філологічної зокрема, які зорієнтовують передовсім на розвиток особистості, формування творчої ініціативи, мобільності, підвищення конкурентоздатності майбутнього фахівця.

Задля ефективної реалізації концепції нової освітньої стратегії університету програмою передбачено застосування можливостей Центру культури української мови.

Для цього впроваджено систематичне застосування орфоепічних тренінгів, риторичних розминок, дослідницьких завдань, що передбачають карткування мовного матеріалу, укладання мультимедійних словників, опрацювання спеціальної літератури тощо; творчих завдань «Мовне обличчя міста», «Мовна особистість фахівця», «Мовний портрет однокурсника», «Стань співавтором тексту» тощо.

Крім того, студентів залучено до роботи в проблемних групах, до участі в наукових конференціях; мовних конкурсах тощо.

У Центрі заплановано презентації наукових видань з проблем культури української мови, зустрічі з науковцями.

3. Результати навчання за дисципліною

Опанувавши дисципліну «Вступ до курсу. Фонетика і фонологія. Орфоепія», студенти повинні мати такі *програмі результати навчання*:

ПРН1 Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

ПРН2 Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН3 Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

ПРН5 Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.

ПРН6 Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності.

ПРН7 Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

ПРН8 Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови та літератури, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН9 Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

ПРН10 Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

ПРН11 Знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною мовами.

ПРН12 Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН14 Використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.

ПРН15 Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ПРН16 Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.

ПРН17 Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

ПРН19 Мати навички участі в наукових та/або прикладних дослідженнях у галузі філології.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ФОНЕТИКА							
Тема 1. Фонетика як наука. Галузі фонетики як науки. Зв'язок фонетики з мовознавчими і немовознавчими дисциплінами	2	2	-	-	-	-	-
Тема 2. Три аспекти у вивченні звуків мови	2	-	2	-	-	-	-
Тема 3. Будова мовленнєвого апарату	2	-	-	2	-	-	-
Тема 4. Тони, обертони резонатор. Звуки мови. Форманти звуків. Спектр і тембр звука	2	-	2	-	-	-	-
Тема 5. Осмислені й неосмислені звукові утворення	2	-	2	-	-	-	-
Тема 6. Фонетичне членування звуків мови	2	-	2	-	-	-	-
Тема 7. Голосні звуки української мови. Диференційні ознаки голосних звуків	2	-	-	2	-	-	-

Тема 8. Артикуляційно-акустичні умови творення приголосних звуків	2	-	-	2	-	-	-
Тема 9. Артикуляційна характеристика приголосних фонем	8	-	-	2	-	-	6
Модульний контроль 1	2	2					
Разом	26	2	8	8	-	-	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФОНОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЬ МОВОЗНАВСТВА							
Тема 10. Зародження і розвиток фонології в Україні	2	-	2	-	-	-	-
Тема 11. Склад. Теорії складу. Український складоподіл. Фонетична транскрипція	14	2	2	4	-	-	6
Модульний контроль 2	2	2					
Разом	18	2	4	4	-	-	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ							
Тема 12. Орфоепія. Основні поняття орфоепії. Вимова голосних і приголосних звуків	4	-	2	2	-	-	-
Тема 13. Наголос	10	-	2	2	-	-	6
Модульний контроль 2	2	2					
Разом	16	-	4	4	-	-	6
Підготовка до проходження контрольних заходів	30	<i>(семестровий контроль)</i>					
Усього	90	4	16	16	-	-	18

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА: ВСТУП ДО КУРСУ. ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ»**

Разом 90 годин: лекції – 4 годин, практичні заняття – 16 годин, семінарські заняття – 16 годин, самостійна робота – 18, модульний контроль – 6 години

Модулі	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.			ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II		ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III	
Назва модуля	Вступ до курсу. Фонетика			Характеристика звуків української мови		Фонологія. Орфоепія	
Кількість балів за модуль	97			84		117	
Загальна кількість балів	268/60=4,46 Коефіцієнт – 4,46 Екзамен = 40 балів						
Лекції	1			2			
Теми лекцій	Фонетика як наука. Галузі фонетики як науки. Зв'язок фонетики з мовознавчими і немовознавчими дисциплінами (16).			Склад. Теорії складу. Український складоподіл. Фонетична транскрипція (1 б.)			
Теми практичних Занять	Будова мовленнєвого апарату (1+10 б.)	Голосні звуки української мови. Диференційні ознаки голосних звуків (1+10 б.)	Артикуляційно-акустичні умови творення приголосних звуків (1+10 б.)	Артикуляційна характеристика приголосних фонем (1+10 б.)	Склад. Теорії складу. Український складоподіл. Фонетична транскрипція (1+10 б.)	Склад. Теорії складу. Український складоподіл. Фонетична транскрипція (1+10 б.)	Орфоепія. Основні поняття орфоепії. Вимова голосних і приголосних звуків (1+10 б.)
							Наголос (1+10 б.)

Тематичні семінарські заняття	Три аспекти у вивченні звуків мови (1+10 б.)	Тони, обертони резонатор. Звуки мови. Форманти звуків. Спектр і тембр звука (1+10 б.)	Осмислені й неосмислені звукові утворення (1+10 б.)	Фонетичне членування звуків мови (1+10 б.)	Зародження і розвиток фонології в Україні (1+10 б.)	Склад. Теорія складу. Український складоподіл. Фонетична транскрипція (1+10 б.)	Орфоепія. Основні поняття орфоепії. Вимова голосних і приголосних звуків (1+10 б.)	Наголос (1+10 б.)
Самостійна робота	5 балів				5 балів		5 балів	
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (25 балів)				Модульна контрольна робота (25 балів)		Модульна контрольна робота (25 балів)	
Підсумковий контроль	Екзамен (40 балів)							

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ФОНЕТИКА

Тема 1. Фонетика як наука. Галузі фонетики як науки. Зв'язок фонетики з мовознавчими і немовознавчими дисциплінами

Об'єкт і предмет фонетики, галузі фонетики як науки, зв'язок фонетики з мовознавчими дисциплінами, зв'язок фонетики з немовознавчими дисциплінами, завдання і практичне значення фонетики.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 7, 8

Тема 2. Три аспекти у вивченні звуків мови

Звуки мови. Акустичні властивості звуків. Фізичний аспект звука. Одиниці виміру. Тони, обертони, резонатор. Форманти звуків. Спектр і тембр звука. Функції дихальних органів. Активні й пасивні органи мовлення. Артикуляційна база мовлення. Лінгвістичний аспект мовних звуків.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 7, 8

Тема 3. Будова мовленнєвого апарату

Фізіологічний аспект у вивченні звуків. Три поверхи мовленнєвого апарату. Нижній поверх мовленнєвого апарату. Середній поверх мовленнєвого апарату. Верхній поверх мовленнєвого апарату.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 7, 8

Тема 4. Тони, обертони резонатор. Звуки мови. Форманти звуків. Спектр і тембр звука

Тони, обертони, резонатор. Форманти звуків. Спектр і тембр звука. Функції дихальних органів.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 7, 8

Тема 5. Осмислені й неосмислені звукові утворення

Нечленороздільні звуки. Членороздільні звуки мови. Осмислені звуки людини. Подвійне членування мови.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 7, 8

Тема 6. Фонетичне членування звуків мови

Система мови. Фонетична система мови. Одиниці та засоби фонетичної підсистеми фонетичної системи мови. Сегментні і суперсегментні одиниці фонетики. Фраза. Синтагма. Основні функції інтонації. Типи інтонації.

4. Фразовий наголос. Мелодика. Функції мелодики. Пауза. Функції паузи. Класифікація пауз. Ритм мовлення. Інтонація як суперсегментний засіб.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 16

Тема 7. Голосні звуки української мови. Диференційні ознаки голосних звуків

Творення голосних звуків. Класифікація голосних за участю губ. Класифікація голосних за ступенем підняття язика. Класифікація голосних за місцем артикуляції. Класифікація голосних за ступенем відкритості ротової порожнини. Класифікаційна таблиця голосних звуків сучасної української літературної мови

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 16

Тема 8. Артикуляційно-акустичні умови творення приголосних звуків

Критерії поділу звуків. Класифікаційні таблиці приголосних звуків.

Артикуляційно-акустичні умови творення приголосних. Основні ознаки приголосних. Активні й пасивні органи мовлення. Напружені й ненапружені приголосні. Система приголосних звуків.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 16

Тема 9. Артикуляційна характеристика приголосних фонем

Поняття інваріант та основний алофон фонем. Інваріанти приголосних фонем. Артикуляційна характеристика основних алофонів приголосних фонем заднього ряду. Артикуляційна характеристика основних алофонів приголосних фонем переднього ряду. Позиції приголосних фонем.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 16

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФОНОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЬ МОВОЗНАВСТВА

Тема 10. Зародження і розвиток фонології в Україні

Поняття інваріант та основний алофон фонем. Інваріанти голосних фонем. Артикуляційна характеристика основних алофонів голосних фонем заднього ряду. Артикуляційна характеристика основних алофонів голосних фонем переднього ряду. Класифікація алофонів українських приголосних. Акустично-артикуляційні ознаки африкат. Середньоязикові приголосні алофони /j/ та /i̯/. Фонемні периферійної підсистеми. Сильна й слабка позиція приголосних фонем. Функції фонем. Диференційні (релевантні) й недиференційні (нерелевантні) опозиції фонем. Фонемні опозиції. Одномірні й багатомірні опозиції фонем. Опозиції фонем за характером протиставлення. Фонематична транскрипція.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 16

Тема 11. Склад. Теорії складу. Український складоподіл. Фонетична транскрипція

Структура складу в старослов'янській мові. Структура складу в сучасній українській мові. Теорії складу. Типи складів. Український складоподіл. Складотворчі і нескладотворчі звуки. Фонетична транскрипція.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 16

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ

Тема 12. Орфоєпія. Основні поняття орфоєпії. Вимова голосних і приголосних звуків

Орфоєпія. Орфоєпічні норми. Типи вимовних помилок. Система голосних звуків у сучасній українській мові. Основні причини відхилень від правильної літературної вимови. Вимова голосних і приголосних звуків.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 15

Тема 13. Наголос

Наголос української мови. Основи наукового вивчення наголосу української мови. Фонетична природа наголосу української мови. Характеристика наголосу в різних мовах. Функції наголосу. Основні закономірності в наголошуванні слів української мови. Ритмічна структура слова. Сила звучності наголошених і ненаголошених складів.

Рекомендована література:

Основна: 1–5.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 14

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	-	-
Відвідування семінарських занять	1	4	4	2	2	2	2
Відвідування практичних занять	1	4	4	2	2	2	2
Робота на семінарському занятті	10	4	40	2	20	2	20

Робота на практичному занятті	10	4	40	2	20	2	20
Лабораторна робота (зокрема допуск, виконання, захист)	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	119	-	75	-	74
Максимальна кількість балів:	268						
Розрахунок коефіцієнта:	4,46						

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота 1.

1. З'ясуйте за текстом статті Н.І.Тоцької (Див.: СУЛМ: Підручник / А.П.Грищенко, Л.І.Мацько, М.Я.Плющ та ін.; За ред. А.П.Грищенка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк., 1997. – С. 15) до активних чи пасивних органів мовлення належать губи. Чи можуть творитися приголосні звуки лише за участю пасивних мовних органів? Обґрунтуйте.

Активні і пасивні органи мовлення

Органи мовлення, залежно від їх участі в артикуляції звуків, поділяються на *активні* й *пасивні*. До активних мовних органів належать *голосові зв'язки, задня стінка глотки, піднебінна завіса, язик і губи*. Пасивні органи мовлення нерухомі, тому вони відіграють допоміжну роль у звукоутворенні. До пасивних органів належать *тверде піднебіння, альвеоли, зуби, а також носова порожнина*.

II. Як слід трактувати поділ губних приголосних на дві підгрупи?

2. I. Вимовте слова. Класифікуйте мовні приголосні звуки на групи: а) апікальні; б) какумінальні (церебральні); в) дорсальні.

Дзюркіт, джерело, дріб, тінь, заселити, засіяний, зірка, лінза, дзвоник, чаша, ціп, цинк, жолудь.

II. Прочитайте теоретичний матеріал, взятий із різних підручників, про апікальні, какумінальні та дорсальні приголосні:

а) "залежно від того, яку форму набуває язик та яка саме ділянка передньої частини язика бере участь у творенні звуків, розрізняють серед передньоязикових приголосних *апикальні, дорсальні та какумінальні*.

Апікальним є український зубний [л].

Дорсальними є українські [д], [т], [з], [с].

Какумінальними, або церебральними, є звуки [ж], [ш], [р]". (Див. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000. – С. 115);

б) "найактивнішою є передня частина язика: за її допомогою твориться найбільша кількість приголосних. Тому серед передньоязикових приголосних ще розрізняють:

апикальні – артикуються кінчиком язика, який може торкатися зубів, ясен, піднебіння тощо (наприклад, **д, т, н**);

дорсальні – утворюються, коли кінчик язика опущений до нижніх зубів, а передня його частина притискується до твердого піднебіння (наприклад **д', т', н'**);

какумінальні – утворюються, коли піднятий угору край передньої частини язика притискується до піднебіння, а спинка язика при цьому опущена (звук **р**"). (Див. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – С. 67-68).

в) "за участю пасивних мовних органів передньоязикові, в свою чергу, поділяються на дві підгрупи: *зубні* (передня спинка язика і його кінчик утворюють зімкнення або щілину з верхніми різцями) – [д], [д'], [т], [т'], [з], [з'], [с], [с'], [д□з], [д□з'], [ц], [ц'], [л], [л'], [н], [н'], та *піднебінно-зубні, або альвеолярні* (зближення переднього краю язика з альвеолами верхніх зубів) – [ж], [ш], [д□ж], [р], [р']". (Див. Шевченко Л.Ю. та ін. Сучасна українська мова: Довідник / Л.Ю.Шевченко, В.В.Різун, Ю.В.Лисенко; За ред. О.Д.Пономаріва. – К.: Либідь, 1993. – С. 41).

Як ви помітили, автори підручників по-різному класифікують передньоязикові приголосні на підгрупи: апікальні, дорсальні, какумінальні. До того ж подані класифікації не можна назвати достатньо повними. Для перевірки правильності розподілу передньоязикових приголосних на три підгрупи проведіть експеримент, що передбачає чотири етапи.

Перший етап. Вимовте апікальні приголосні в такому порядку: [д], [д'], [т], [т'], [л], [л'], [н], [н']. Стежте, щоб при їх вимові передня спинка і кінчик язика впиралися в основу верхніх зубів.

Другий етап. Вимовте дорсальні приголосні [з], [з'], [ц], [ц'], [с], [с']. Стежте, щоб при їх вимові кінчик язика впирався в основу нижніх зубів.

Третій етап. Вимовте какумінальні приголосні [ж], [ч], [ш], [р], [р'] так, щоб широкий кінчик язика змикався з переднім краєм твердого піднебіння.

Четвертий етап. Вимовте двофокусні передньоязикові [д□ж], [д□з], [д□з']. Поміркуйте, до якої із трьох груп їх доцільно віднести?

Перечитайте ще раз теоретичний матеріал із вказаних вище підручників, зіставте із власними спостереженнями і сформулюйте відповідні висновки.

Самостійна робота 2.

1. I. Проведіть експеримент за визначеними етапами.

Перший етап

Прочитайте теоретичний матеріал про значення смислу при членуванні висловлення на певні відрізки. З'ясуйте, за яких умов членування мовленнєвого потоку стає можливим і усвідомленим?

Смисловий фактор при членуванні мовленнєвого потоку

У вимовному та слуховому планах відрізок мовлення між паузами – єдине неподільне ціле, елементи якого тісно переплітаються, перехрещуються в результаті коартикуляції, що без апелювання до смислу не піддаються членуванню на більші чи менші фонетичні одиниці. Тому, коли ми слухаємо незнайому мову або чуємо незнайомий вислів, як, наприклад, у поетичних рядках Д.Білоуса “*шені чіриме*”, ми не в змозі розчленувати відрізок між паузами ні на окремі фрази, ні на окремі такти, ні на окремі склади. Якщо текст надруковано незнайомою мовою, ми його членуємо механічно, за аналогією до рідної мови, не розуміючи зміст. Свідоме членування стає можливим лише за умови володіння мовою, коли стає можливою опора на смисл, на контекст, на фонетичні, семантико-граматичні і фонологічні закономірності певної мови. Знання фонетики, фонології, граматики і, відповідно, володіння правилами побудови і сполучування макро- і мікроодиниць уможливорює розчленування граматично правильної фрази на *синтагми, фонетичні слова і морфеми*. У звичайних умовах, коли співбесідникам відомі і граматичні, і лексичні значення слів, вплив смислового фактора настільки великий, що окремі порушення звукової та складової структури слова у складі висловлювання можуть бути не поміченими, наприклад: *пужар, базарь, бурак, перший рад* замість *пожежа, базар, буряк, перший ряд*. Мовець-нефахівець, вживаючи ті чи інші діалектні слова в певних регіонах, вважає їх нормативними.

Другий етап

Прочитайте вірш Д.Білоуса “Шені чіриме”. Поясніть зміст грузинського прислів'я: *шені чіриме*. Зазначте, із скількох фраз складається вірш Д.Білоуса? Скільки синтагм у кожній фразі? Чи викликав у вас “чудо-вираз” – *шені чіриме* труднощі при членуванні вірша на фрази і синтагми після того, як ви з'ясували значення вислову? Перепишіть вірш у конспект і вивчіть напам'ять.

Шені чіриме

Слів грузинських, де я виріс,
не учили ми.

Але чув я чудо-вираз –
шені чіриме.

Чий високий дух, як гори, –
тим відмірено
брать чуже на себе горе –
шені чіриме.

Лихо в друга чи в сусіди
висне гирями: –

“Най мені твої всі біди –
шені чіриме”.

Чий широкий дух, як море, –
тим відмірено
брать чуже на себе горе –
шені чіриме (Д.Білоус).

Примітка. Шені чіриме – твої біди – на мене (груз. прислів'я).

Третій етап

Прочитайте теоретичний матеріал про кількість голосних у романських мовах, який подано кирилицею. Перекладіть зміст тексту на українську мову. Поясніть, що вам допомогло зрозуміти зміст другого і третього речень? Чи зрозуміли ви зміст тексту загалом?

Класифікація вокалелор

Нумэрул вокалелор де ла лимба ла алта.

Ын лимба италиянэ сынт 7 вокале, ын франчезэ – 15, ын ретороманэ – 20, лимба спаниолэ куноаште 5 вокале. Ын лимба молдовеняскэ литерарэ контемпоранэ сынт 7 фонеме вокале: *и, е, а, о, у, э, ы*. Динтре ачесте вокале чинч се пот консидера вокале примаре, деоарече еле ау екзистат ынке ын лимба латинэ, лимба де базэ а тутурор лимбилор романиче. Вокалеле *э, ы* сынт нумите вокале секундаре, деоарече спечификул лор с'а формат пе база диферителор комбинаций але вокалелор примаре. Ачесте доуэ вокале н'ау екзистат ын системул фонетик ал лимбий латине ши сынт спечифиче пентру лимбиле романиче рэсэритене (*З підручника*).

II. Обґрунтуйте висновки, яких ви дійшли під час проведення трьох етапів експерименту.

Самостійна робота 3.

1. Проаналізуйте кілька визначень *складу*. На які аспекти вивчення природи складу звертається в них особлива увага? Яке із визначень, на вашу думку, є оптимальним? Законспектуйте окремі визначення (на вибір).

1. **Склад** – це частина фразового такту, що має переважно кілька звуків, об'єднаних навколо складотворчого центра (голосного звука), і вимовляється при відносному зростанні м'язового напруження мовних органів (*В.В.Лобода*).

2. **Склад** – мінімальний відрізок мовлення, що характеризується артикуляційною і акустичною спаяністю звуків, які до нього входять, має єдину вершину гучності, представлену, як правило, голосним (*Л.Шевченко*).

3. **Склад** – це типова для даної мови сукупність фонем, яка забезпечує лінійну організацію мовного потоку. Склад має певну структуру, яка складається щонайменше з трьох частин: посилення тону, вершини і спаду тону, у графічному зображенні □ (*В.Семчинський*).

4. **Склад** – це відрізок звукового потоку мови, що складається з одного або кількох звуків і визначається зміною наростання і спаду звучності (*Великий тлумачний словник сучасної української мови*).

5. **Склад** – фонотеко-фонологічна одиниця, яка займає проміжне положення між звуком і мовленнєвим тактом. Склад – це мінімальний ланцюжок звуків, в середині якого діють правила коартикуляції (накладання артикуляції наступного звука на артикуляцію попереднього) і розподілу тривалості (*Лінгвістичний енциклопедичний словник*).

6. **Склад** – це мінімальний відрізок (сегмент) мовлення, що характеризується максимальною артикуляційною і акустичною єдністю звуків, які розташовуються в порядку зростання м'язової напруженості та акустичної інтенсивності, має єдину вершину гучності, представлену, як правило, голосним; по-друге, склад є носієм різних суперсегментних (або просодичних) особливостей, таких як наголос, ритмічна структура слова і мовна мелодія, що не виявляються в окремих звуках як у найменших сегментах (*Н.Тоцька*).

7. З фізіологічного погляду **склад** – це частина потоку мовлення, що вимовляється одним поштовхом видихуваного повітря. Така частина потоку мовлення складається з одного чи кількох звуків, але обов'язково у ньому є голосний звук як складотвірний (Н.Г.Шкурятяна).

2. Прочитайте тексти. Зіставте структуру складу в старослов'янській і сучасній українській літературній мовах. Зробіть висновок про особливості структури складу в обох мовах.

Структура складу в старослов'янській мові

Характер звукової системи старослов'янської мови кирило-мефодіївської епохи можна встановити шляхом порівняльного аналізу старослов'янських пам'яток між собою. Найхарактернішими рисами старослов'янської мови були такі:

1. У старослов'янській мові діяв закон відкритого складу. Згідно з цим законом усі склади були відкритими, тобто закінчувалися складотвірним. Напр.: о-вь-ца, оу-чи-тее-ль. Відкритість складів старослов'янська мова успадкувала від праслов'янської, виняток становили лише деякі слова-проклітики: из, без, въз, раз, об. Однак у процесі приєднання їх до повнозначних слів змінювалося морфемне членування, і всі склади ставали відкритими: из + ити = и-зи-ти; без + именънъ = бе-зи-ме-нъ-нъ.
2. Склад будувався за принципом висхідної звучності, тобто кожний наступний звук має бути звучнішим за попередній. Групи приголосних у середині слова не розчленовувалися між складами, а завжди стояли на початку складу: бы-стръ, ро-ждь-ство.
3. При передачі запозичених слів теж діяв закон відкритого складу; закриті склади при цьому штучно відкривалися за допомогою редукованих голосних ь, ъ (За О.І.Леутою).

Структура складу в сучасній українській мові

У сучасній українській літературній мові залежно від акустичних і анатоми-фізіологічних характеристик склади поділяються на відкриті й закриті, наголошені і ненаголошені.

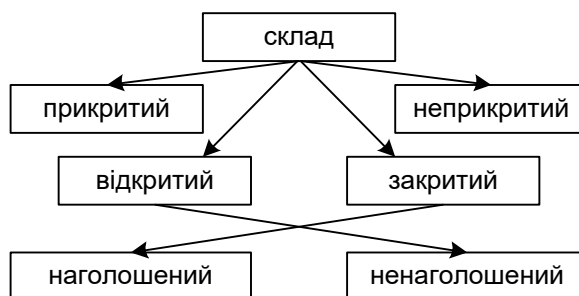
У слові буває стільки складів, скільки в ньому голосних звуків, наприклад: *сто-ро-на, бе-ре-жок, кар-та, рам-ка*.

Слова залежно від кількості складів у них бувають односкладові (*син, тінь, брат, дід*), двоскладові (*ма-ти, бать-ко, се-стра, ве-сна*), трискладові (*дже-ре-ло, о-бе-ріг, ве-че-ря*) і багатоскладові (*у-ні-вер-си-тет, за-ко-ло-си-ти-ся, ви-со-ко-по-ва-жний*).

Розрізняють склади відкриті й закриті, прикриті й неприкриті. Склад, що закінчується на голосний, називається відкритим (*до-ля*), а склад, що закінчується на приголосний, – закритим (*силь-ний*). Прикритий – склад, що починається на приголосний (*день*), неприкритий – склад, що починається на голосний (*у-рок*).

3. I. Прокоментуйте узагальнювальну схему. Наведіть приклади.

Схема 1.

II. Поділіть слова на склади й охарактеризуйте їх.

Благословенний час вертання
Птахів із вирію, коли
Весна іще холодна й рання,
І небеса ще не цвіли
Блакитним цвітом барвінковим,
І ряс не затопив ліси,
І як провісники краси

Оновлення і воскресання –
Оці пташині голоси
В благословенний час вертання

(М.Лукив).

Рекомендації до виконання завдань для самостійної роботи

Завдання для самостійної роботи необхідно виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано. У процесі підготовки завдань варто користуватися словниками різних типів та довідниками.

Критерії оцінювання виконання студентами завдань для самостійної роботи

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова: Вступ до курсу. Фонетика і фонологія. Орфоепія» оцінюється за такими параметрами:

5 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу та творчого підходу. Студент самостійно працює з науковою літературою; оцінює комунікативні явища, професійні ситуації; робить висновки; вміє формулювати й обґрунтовувати власну позицію; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; креативно підходить до їх підготовки; має комунікативні вміння і навички; прагне до самовдосконалення і саморозвитку.

4 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Студент працює із запропонованою науковою літературою; робить висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід і втілює їх у практику. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень, прояву креативності й ініціативності.

3 бали – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. У роботі допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Студент працює із запропонованою науковою літературою, але аналізує її примітивно, без висвітлення власної позиції; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але втілює їх у практику допускаючи грубі помилки та уникаючи використання фахової термінології.

2 бали – завдання для самостійної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно і за певним зразком. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично і необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але не втілює їх у практику; комунікативні вміння і навички мають низький рівень розвитку.

1 бал – виконано менше половини завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена структура викладу. Його основу складає необґрунтоване копіювання чужих думок, фраз і позицій. Студент не вміє працювати з науковими джерелами і робити власні висновки; не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; відсутній творчий компонент даного виду діяльності; комунікативні вміння і навички мають дуже низький рівень розвитку.

0 балів – більшу частину самостійних завдань не виконано. Студент лише частково володіє навчальним матеріалом, не вміє чітко, лаконічно й послідовно висвітлювати його; не працює з науковими і навчальними джерелами і не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; майже відсутні творчі та комунікативні уміння і навички.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Кожний модуль включає бали за *модульну контрольну роботу* (модульний контроль).

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в робочих зошитах студентів або на окремих аркушах.

Модульний контроль здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Критерії оцінювання виконання студентами модульних контрольних робіт

21-25 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу та творчого підходу. Студент самостійно працює оцінює комунікативні явища, професійні ситуації; робить висновки; вміє формулювати й обґрунтовувати власну позицію; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; креативно підходить до їх підготовки; має комунікативні вміння і навички.

15-20 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками щодо

викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Студент робить висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід і втілює їх у практику. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень, прояву креативності й ініціативності.

9-14 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. У роботі допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Студент не висвітлює власної позиції; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але втілює їх у практику допускаючи грубі помилки та уникаючи використання фахової термінології.

3-8 балів – завдання модульної контрольної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно і за певним зразком. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично і необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але не втілює їх у практику; комунікативні вміння і навички мають низький рівень розвитку.

0-2 бали – виконано менше половини завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена структура викладу. Його основу складає необґрунтоване копіювання чужих думок, фраз і позицій. Студент не вміє робити власні висновки; не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; відсутній творчий компонент даного виду діяльності; комунікативні вміння і навички мають дуже низький рівень розвитку.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль із навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова: Вступ до курсу. Фонетика і фонологія. Орфоепія» здійснюється у формі *екзамену*.

До складання екзамену допускаються студенти, які відвідали всі лекційні та практичні заняття, активно працювали, написали всі модульні контрольні роботи та виконали блок самостійної роботи.

Критерії оцінювання

Метою підсумкового контролю з дисципліни «Сучасна українська літературна мова: Вступ до курсу. Фонетика і фонологія. Орфоепія» є перевірка рівня засвоєння студентом всієї програми, яка включає, зокрема, чотири завдання:

- теоретичне питання;
- теоретичне питання;
- завдання, спрямоване на перевірку рівня засвоєння особливостей фонетичної системи (фонетичний розбір);
- завдання, спрямоване на перевірку рівня засвоєння особливостей фонетичної системи (фонетичний розбір);

Кожне із цих чотирьох завдань оцінюється у межах **від 0 до 10 балів**.

9-10 балів студент отримує тоді, коли: грамотно і повно виконує відповідне завдання білета, дає правильне визначення понять; демонструє глибоке розуміння матеріалу; точно формулює свої думки і обґрунтовує їх; послідовно, зв'язно викладає матеріал, логічно міркує; виявляє вміння ілюструвати теоретичні знання, наводить приклади, порівнює, зіставляє, аналізує, узагальнює; володіє чистою літературною мовою, грамотно оформляє свою відповідь; вміє застосувати знання і навички у процесі складання конкретних ділових паперів. Може припуститися незначних технічних помилок;

7-8 балів ставиться за відповідне завдання тоді, коли робота виконана грамотно і повно, студент дає правильне визначення понять; демонструє глибоке розуміння матеріалу; точно формулює свої думки і обґрунтовує їх; послідовно, зв'язно викладає матеріал, логічно міркує; виявляє вміння ілюструвати теоретичні знання, наводить приклади, порівнює, зіставляє, аналізує, узагальнює; володіє чистою літературною мовою, грамотно оформляє свою відповідь; вміє застосувати свої знання і навички у процесі складання конкретних ділових паперів, проте під час відповіді припускається помилок (до 10-20%);

5-6 балів ставиться за завдання, коли студент знає і розуміє основні положення теми, але допускає певну кількість помилок (до 30-40%) під час виконання письмових завдань; не досить глибоко володіє матеріалом, допускає помилки при визначенні понять; у відповіді немає послідовності, чіткості, повноти; допущені деякі незначні помилки при складанні конкретного документа;

3-4 бали ставиться, коли студент недостатньо орієнтується в матеріалі, виявляє неповне розуміння теми; йому складно обґрунтувати думку, дібрати переконливі приклади; студент має проблеми із зв'язним мовленням, допускає суттєві помилки при виконанні завдань (50-60%) або складанні конкретного документа;

1-2 бали ставиться, коли студент не орієнтується в матеріалі, виявляє нерозуміння теми, допускає істотні помилки, що спотворюють зміст вивченого матеріалу, слабо володіє зв'язним мовленням, допускає суттєві помилки у процесі виконання завдань (70-80%) чи при складанні конкретного документа.

0 балів ставиться, якщо студент не брався за виконання завдання.

За екзамен виставляється підсумкова оцінка за виконання всіх чотирьох завдань у межах від **0 до 40 балів**.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Фонетика як наука і навчальна дисципліна. Предмет і об'єкт фонетики
2. Галузі фонетики як науки. Методи дослідження описової фонетики
3. Зв'язок фонетики з мовознавчими і немовознавчими дисциплінами
4. Поняття про звуки мови. Акустичні властивості звуків
5. Тони, обертони, резонатор. Форманти звуків. Спектр і тембр звука
6. Будова мовленнєвого апарату. Нижній поверх мовленнєвого апарату. Активні і пасивні органи нижнього поверху мовленнєвого апарату
7. Середній поверх мовленнєвого апарату
8. Верхній поверх мовленнєвого апарату
9. Фази артикуляції. Артикуляційна база мовлення
10. Лінгвістичний аспект мовних звуків
11. Членороздільні і нечленороздільні звуки мови. Подвійне членування мови
12. Співвідношення звуків у різних мовах
13. Творення голосних звуків. Класифікація голосних звуків
14. Основні ознаки приголосних звуків
15. Класифікація губних приголосних
16. Класифікація передньоязикових верхньозубних приголосних звуків
17. Класифікація свистячих приголосних звуків
18. Класифікація шиплячих приголосних звуків
19. Класифікація задньоязикових звуків та глоткового *г*
20. Система приголосних звуків
21. Зародження і розвиток фонології в Україні
22. Поняття інваріант та основний алофон фонем /a/, /o/, /v/.
23. Природа фонем. Функції фонем.
24. Інваріант та основний алофон фонем /e/, /y/, /m/, /n/.
25. Інваріант та основний алофон фонем /и/, /і/, /п/, /б/, /ф/.
26. Інваріант та основний алофон фонем /д/, /т/, /з/, /с/.
27. Інваріант та основний алофон фонем /н'/, /л'/, /р/, /р'/.
28. Інваріант та основний алофон фонем /ц/, /д□з'/, /ц/, /д□з'/.
29. Інваріант та основний алофон фонем /ш/, /ж/, /ч/.
30. Інваріант та основний алофон фонем /д□ж/, /г/, /г/.
31. Інваріант та основний алофон фонем /й/, /к/, /х/.
32. Сильна і слабка позиції фонем. Опозиції фонем
33. Фонетична і фонематична транскрипції
34. Фонетична система мови. Одиниці та засоби фонетичної системи
35. Сегментні і суперсегментні одиниці фонетичної системи мови
36. Фраза. Синтагма
37. Основні функції інтонації
38. Фонетичне членування мовленнєвого потоку
39. Фразовий наголос. Типи мелодики
40. Пауза. Функції паузи і мелодики
41. Склад. Структура складу української мови у порівнянні із старослов'ян-

- ською мовою
42. Теорії складу
  43. Типи складів
  44. Український складоподіл
  45. Складотворчі і нескладотворчі звуки української мови
  46. Ритмічна структура слова
  47. Наголос. Основи наукового вивчення наголосу
  48. Фонетична природа українського наголосу
  49. Характеристика наголосу у різних мовах
  50. Транскрипція і транслітерація
  51. Основні правила наголошування слів української мови
  52. Характеристика наголосу. Функції наголосу
  53. Українська графіка. Система графем української мови
  54. Український алфавіт
  55. Принципи графіки
  56. Звукове значення букв *я, є, ї, ю*
  57. Звукове значення букв *й, в*
  58. Звукове значення букв *щ, т, з*
  59. Співвідношення між буквами та фонемами
  60. Українська орфографія
  61. Відхилення від фонематичного принципу графіки
  62. Становлення писемності в Україні
  63. Слов'янська писемність
  64. Походження східнослов'янської писемності
  65. Типи письма
  66. Фонетичний та фонематичний принципи орфографії
  67. Морфологічний принцип орфографії
  68. Історичний та семантико-диференційний принципи орфографії
  69. Написання слів разом, окремо та через дефіс
  70. Правила вживання великої літери
  71. Правопис слів іншомовного походження
  72. Вживання апострофа та м'якого знака
  73. Явище акомодатії
  74. Редукція голосних. Зміни голосних у потоці мовлення
  75. Спрощення приголосних
  76. Асиміляція за дзвінкістю і глухістю
  77. Асиміляція у групах «свистячі/свистячі»
  78. Асиміляція за способом творення
  79. Чергування /o/ та /e/ з /i/
  80. Чергування /o/ та /e/ з фонемним нулем
  81. Чергування /e/-/o/ після шиплячих приголосних та після /й/
  82. Чергування приголосних фонем /г/, /к/, /х/, /ж/, /ч/, /ш/
  83. Чергування твердих і м'яких передньоязикових відповідників
  84. Чергування однієї приголосної фонемі із звукосполученням з двох приголосних

85. Вимова голосних звуків
86. Правила переносу слів з рядка в рядок у порівнянні з українським складоподілом
87. Палаталізація приголосних звуків
88. Подовження приголосних звуків
89. Уподібнювальна палаталізація передньоязикових приголосних у звукосполученнях
90. Деякі особливості вимови слів іншомовного походження
91. Вимова губних приголосних /в/, /ф/
92. Вимова губних приголосних /б/, /п/, /м/
93. Вимова приголосних /д/, /т/, /р/, /л/
94. Вимова приголосних /н/, /з/, /ш/
95. Вимова приголосних /с/, /ш/, /ц/
96. Вимова приголосних /д□з/, /д□ж/, /ж/
97. Вимова приголосних /й/, /ч/, голосних /є/, /и/
98. Вимова приголосних /к/, /х/, /г/
99. Вимова приголосних /г/, / ґ /, голосних о/, /у/
100. Вимова передньоязикових приголосних перед /і/

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1 – 34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Підручники та посібники

1. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін.; за ред. С. О. Карамана. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 560 с.
2. Караман С.О., Караман О.В. Орфоепічний тренінг: Посібник. – КМПУ ім. Б.Д.Гринченка, 2004.
3. Караман С.О., Караман О.В., Бакум З.П. Сучасна українська літературна мова: Підручник. Част. І. Фонетика. Фонологія. Графіка. – КМПУ ім. Б.Д.Гринченка, 2005. – 188 с.
4. Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я. та ін. Сучасна українська літературна мова: Підручник / За ред.М.Я.Плющ. – 4-те вид., стер. – К.: Вища шк., 2003. – 430 с.
5. Сучасна українська літературна мова / За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969-1973.
6. Український правопис. - К.: Наукова думка, 2007.

Словники

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Т.Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001.
2. Ганич Д.І., Олійник І.С. Російсько-український словник. – К.: Рад. шк., 1974.
3. Ганич О.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища шк., 1985.
4. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: Словник-довідник. – К.: Либідь, 1995.
5. Головащук С.І. Словник-довідник з літературного слововживання. – К.: Рідна мова, 2000.
6. Головащук С.І. Словник-довідник з української мови. – К.: Рад. шк., 1979,
7. Інверсійний словник української мови. – К.: Наук, думка, 1985.
8. Морфемний словник / Укл. Л.М.Полюга. – К.: Рад. шк., 1983.
9. Орфографічний словник для 4-Ю класів. – К.: Рад. шк., 1981.
10. Орфографічний словник української мови / Укладачі: С.І.Головащук, М.М.Пещак, В.М.Русанівський, О.О.Тараненко. – Вид. друге, виправл. і доп. – К.: Довіра, 1999.
11. Орфографічний словник української мови. – К.: Рад. шк., 1977.
12. Орфоепічний словник / Укл. М.І.Погрібний. – К.: Рад. шк., 1984.
13. Російсько-український словник / Уклад.: Н.Є.Лозова та ін. – К.: Наук. думка, 2004.
14. Російсько-український словник. – Х: Наук, думка, 1968. – Т.1-3.
15. Словарь української мови / За ред. Б.Д.Грінченка. – К., 1958. – Т. 1-4.
16. Словник власних імен людей. – К.: Наук, думка, 1985.
17. Словник української мови. – К.: Наук, думка, 1970-1980. – Т. I-II.
18. Удовиченко М.Г. Фразеологічний словник української мови. – К.: Вища

шк., 1983-1984. – Т.І-ІІ.

19. Українська літературна вимова і наголос: Словник-довідник. – К.; Наук, думка, 1973.
20. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. – 3-тє вид., зі змінами і доп. – К.: Вид-во «Укр. енциклоп.» ім. М.П.Бажана, 2007.

Додаткова література

1. Ажнюк Б.М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації // Мовознавство. - 2001. - № 3. - С. 48 - 54.
2. Ажнюк Б. Мовні роздоріжжя української діаспори // Культура слова. - К.: Наук, думка, 1991. - Вип. № 53 - 54. - С. 53 - 66.
3. Баранник Д.Х. Українська мова на межі століть // Мовознавство. - 2001. - № 3.-С. 40-47.
4. Варава Н.В. Наголошування складних слів // Культура слова. - К.: Наук, думка, 1991. - Вип. 41. - С. 43 - 46.
5. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. - К.: Рад. пік., 1984. - 160 с.
6. Винницький В.М. Простий чи простий // Культура слова. - К.: Наук, думка, 1979.-Вип. 16.-С. 82-84.
7. Горбачук В.Т. Барви української мови. - К., 1997. - 271 с.
8. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. - К.: Наук, думка, 1984. - С. 3 -28.
9. Задорожний В. Наголошення слова „завжди» у світлі історії української мови // Дивослово. - 2002. -№ 9. - С. 9 - 10.
- 10.Задорожний В. Про припадок, що прилучився з *випадком* //Культура слова. - К., 2003.-Вип. 62. -С. 62-66.
- 11.Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. - Дрогобич: Відродження, 1994. -213 с.
- 13.Коломієць В. Душа нації або мовні проглибини України: Роздуми поета з приводу сучасної мовної ситуації в Україні. - Літературна Україна. -1995.-10 серпня. - № 23 - 24.
- 14.Кононенко В.І. Мова і народна культура. // Мовознавство. - 2001. - № 3. - С. 62 - 69.
- 15.Кочерган М.П. Мова як символ соціальної солідарності // Мовознавство. - 2003.-№1.-С. 3-Ю.
- 16.Лазаренко Л. Досвід мовних політик світу й українська перспектива (інформаційно-аналітичний огляд) // Українська мова. - 2002. - № 4. -С. 3-22.
- 17.Матвіяс І. Варіанти української літературної мови. - К., 1998. - 162 с.